

YUVAL NOAH HARARI: EL MÓN DESPRÉS DEL CORONAVIRUS

Aquesta tempesta passarà. Però les decisions que prenguem ara podrien canviar les nostres vides durant anys

20 de març de 2020 (Article publicat al Financial Times, ft.org i traduït al català per FundiPau)

L'espècie humana actualment està encarant una crisi global. Potser la crisi més gran de la nostra generació. Les decisions que les persones i els governs prenguin en les properes setmanes probablement donaran forma al món dels anys que vindran. No només als nostres sistemes sanitaris sinó també a la nostra economia, política i cultura. Hem d'actuar ràpidament i decidida. També hauríem de tenir en compte les conseqüències a llarg termini de les nostres accions. Quan escollim entre diferents alternatives, ens hauríem de preguntar no només com superar l'amenaça immediata, sinó també quina mena de món habitarem quan hagi passat la tempesta. Si, la tempesta passarà, l'espècie humana sobreviurà, la majoria seguirem vives i vius; però habitarem un món diferent.

Moltes de les mesures d'emergència de curt termini es convertiran en peces fixes de les nostres vides. Aquesta és la naturalesa de les emergències, acceleren processos històrics. Decisions que en temps de normalitat podrien trigar anys de deliberació es prenen en qüestió d'hores. Tecnologies immadures i fins i tot perilloses, es posen en funcionament perquè els riscos de no fer res són majors. Països sencers serveixen de conillets d'índies en experiments socials a gran escala. Què passa quan tothom treballa des de casa i es comunica únicament a distància? Què passa quan escoles i universitats senceres funcionen online? En moments normals, governs, juntes empresarials i les juntes d'educació mai accedirien a dur a terme experiments com aquest. Però aquests no són moments normals.

En aquests moments de crisi, ens encarem a dues decisions particularment importants. La primera és entre la vigilància totalitària i l'empoderament ciutadà. La segona, és entre l'isolament nacional i la solidaritat global.

Vigilància sota la pell

Per tal d'aturar l'epidèmia, poblacions senceres necessiten complir amb certes directrius. Hi ha dues maneres principals d'assolir això. Un dels mètodes és que el govern monitoritzi les persones i castigui aquelles que trenquin les normes. Avui, per primera vegada en la història

de la humanitat, la tecnologia permet la monitorització constant de tothom. Fa cinquanta anys, el KGB (Comitè per la Seguretat de l'Estat de la URSS) no podia seguir 240 mil ciutadans soviètics 24 hores al dia, i tampoc podia processar de manera efectiva tota la informació recollida. El KGB depenia d'agents i analistes humans i, senzillament, no podia assignar agents perquè seguissin tota la ciutadania. Però ara, els governs poden disposar de sensors omnipresents i algoritmes poderosos en comptes d'ombres de carn i ossos.

En la seva batalla contra l'epidèmia del coronavirus, diversos governs ja han utilitzat les noves eines de vigilància. El cas més notable és el de la Xina. A través de l'acurada monitorització dels *smartphones* de les persones, fent ús de centenars de milions de càmeres que reconeixen la cara, i obligant les persones a comprovar i comunicar la seva temperatura corporal i la seva condició mèdica, les autoritats xineses poden, no només identificar ràpidament portadors del coronavirus, sinó també seguir els seus moviments i identificar qualsevol amb qui entrin en contacte. Diverses aplicacions de mòbil avisen els ciutadans de la seva proximitat amb pacients infectats.

Aquest tipus de tecnologia no està limitada a l'est asiàtic. El Primer Ministre d'Israel, Benjamin Netanyahu, ha autoritzat recentment que l'Agència de Seguretat d'Israel utilitzi tecnologies de vigilància, normalment reservada per combatre terroristes, per tenir localitzats pacients de coronavirus. Quan el comitè parlamentari corresponent va refusar autoritzar aquesta mesura, Netanyahu va forçar-ne l'aplicació amb un "decret d'emergència".

Es podria argumentar que no hi ha res de nou en tot això. Els últims anys, tant governs com empreses han estat utilitzant tecnologies cada vegada més sofisticades per localitzar, monitoritzar i manipular les persones. Tot i així, si no anem amb compte, l'epidèmia podria marcar un moment decisiu en la història de la vigilància d'estat. No només perquè podria normalitzar l'ús d'eines de vigilància de masses en països que fins ara les havien rebutjat, sinó, encara més, perquè significa una transició dramàtica de la vigilància "sobre la pell" cap a una "sota la pell".

Fins ara, quan el teu dit tocava la pantalla del teu *smartphone* i clicava un *link*, el govern volia saber exactament què estava clicant el teu dit. Però amb el coronavirus, el focus d'interès canvia. Ara el govern vol saber la temperatura del teu dit i la pressió sanguínia sota la teva pell.

El flam d'emergència

Un dels problemes que encarem quan ens posicionem pel que fa la vigilància és que cap de nosaltres sap exactament quan està sent vigilat, i què ens poden deparar els anys que vindran. La tecnologia de vigilància s'està desenvolupant a una velocitat vertiginosa i el que semblava ciència ficció fa deu anys, avui ja són notícies velles. Com a experiment mental, imagina't un govern hipotètic que demana que cada ciutadà porti un braçalet biomètric que monitoritzi la temperatura corporal i els batecs del cor 24 hores al dia. Les dades resultants són recopilades i analitzades a través d'algoritmes governamentals. Els algoritmes sabran si estàs malalt fins i tot abans que tu ho sàpigues, també sabran on has estat i amb qui t'has trobat. Les cadenes d'infecció es podrien escurçar dràsticament i fins i tot ser tallades en sec. Un sistema com aquest segurament podria aturar l'epidèmia en dies. Sona meravellós, oi?

La part negativa és, es clar, que això donaria legitimitat a un nou sistema de vigilància esgarriós. Si sabessis, per exemple, que clico les notícies de la Fox en comptes del *link* de la CNN, això et podria dir alguna cosa sobre les meves idees polítiques i potser fins i tot sobre la meva personalitat. Però si pots monitoritzar el que li passa a la meva temperatura corporal, la pressió sanguínia i el ritme cardíac mentre miro un vídeo clip, pots saber què és el que em fa riure, què em fa plorar i el que em fa enfadar.

És crucial recordar que la ràbia, la felicitat, l'avorriment i l'amor són fenòmens biològics igual que la febre i la tos. La mateixa tecnologia que identifica la tos podria identificar el riure. Si empreses i governs comencen a recopilar les nostres dades biomètriques en massa, ens poden arribar a conèixer molt millor del que ens coneixem nosaltres mateixos i llavors podran, no només predir els nostres sentiments, sinó també manipular-los i vendre'ns tot allò que vulguin, ja sigui un producte o un polític. La monitorització biomètrica podria fer que les tàctiques de *hacking* de la Cambridge Analytica semblin de l'edat de pedra. Imagina't Corea del Nord el 2030, quan tots els ciutadans hagin de portar un braçalet biomètric 24 hores al dia. Si escoltes un discurs del Gran Líder i el braçalet capta senyals d'empenyament, estàs acabat.

Es clar que podries fer de la vigilància biomètrica una mesura temporal presa durant l'estat d'emergència. S'hi posaria fi un cop l'emergència s'acabés. Però les mesures temporals tenen el mal hàbit d'allargar-se més que les emergències, especialment perquè sempre hi ha una nova emergència a l'horitzó. El meu país d'origen, Israel, per exemple, va declarar un

estat d'emergència el 1948 durant la seva guerra d'independència, que va justificar diverses mesures temporals, des de censura de premsa i confiscació de terres fins a regulacions especials per fer flams (no us prenc el pèl). La guerra d'independència fa temps que es va guanyar, però Israel mai va declarar la fi de l'emergència, i no ha abolit moltes de les mesures "temporals" del 1948 (el decret d'emergència del flam es va abolir afortunadament el 2011).

Fins i tot quan les infeccions de coronavirus s'hagin reduït a zero, alguns governs afamats de dades podrien argumentar que necessiten mantenir sistemes de vigilància biomètrica perquè temen una segona onada de coronavirus, o perquè hi ha un nou brot d'Èbola a l'Àfrica central, o perquè... ja us en feu una idea. Els últims anys, ha emergit una gran batalla pel que fa la nostra privacitat. La crisi del coronavirus podria ser-ne el punt d'inflexió. Perquè quan a les persones se'ls ofereix d'escollir entre privacitat i salut, normalment escolliran la salut.

La policia del sabó

Demandar a la gent que esculli entre privacitat i salut és, de fet, l'arrel del problema. Perquè aquesta és una elecció falsa. Podem i hauríem de poder gaudir tant de privacitat com de salut. Podem escollir protegir la nostra salut i aturar l'epidèmia del coronavirus no a través de la instauració de règims de vigilància totalitaris, sinó empoderant la ciutadania. Les últimes setmanes, alguns dels esforços més exitosos per contenir l'epidèmia del coronavirus han estat orquestrats per Corea del Sud, Taiwan i Singapur. Mentre que alguns d'aquests països han fet ús d'aplicacions de localització i seguiment, han confiat principalment en l'aplicació extensiva de testos, en la retransmissió honesta i en la cooperació disposada d'un públic ben informat.

La monitorització centralitzada i els càstigs durs no són l'única manera d'aconseguir que la gent compleixi directrius que els són beneficioses. Quan s'informa la gent de fets científics i quan la gent confia prou en les autoritats públiques perquè els transmetin aquests fets, la ciutadania pot fer el que és correcte fins i tot sense un 'Gran germà' mirant per sobre les seves espatlles. Una població auto-motivada i ben informada és normalment més poderosa i efectiva que una població vigilada per la policia i ignorant.

Pensa, per exemple, en rentar-te les mans amb sabó. Aquest ha sigut un dels avenços més grans en la higiene humana. Aquesta senzilla acció salva milions de vides cada any. Mentre

que nosaltres ho donem per suposat, no va ser fins el segle XIX que els científics van descobrir la importància de rentar-se les mans amb sabó. Anteriorment, fins i tot metges i infermers passaven d'una operació quirúrgica a la següent sense rentar-se les mans. Avui dia, milers de milions de persones es renten les mans, no perquè tinguin por a la policia del sabó, sinó perquè entenen els fets. Jo em rento les mans amb sabó perquè he sentit a parlar de virus i bacteris, entenc que aquests organismes minúsculs causen malalties i sé que el sabó els pot fer desaparèixer.

Però per assolir aquest nivell de compliment i cooperació, necessites confiança. La gent ha de confiar en la ciència, confiar en les autoritats públiques, i confiar en els mitjans. Els últims anys, polítics irresponsables han reduït deliberadament la confiança en la ciència, en les autoritats públiques i en els mitjans. Ara, alguns d'aquests mateixos polítics irresponsables podrien estar temptats d'emprendre el camí cap a règims autoritaris, argumentant que no pots confiar en que el públic faci allò correcte.

Normalment, una confiança que ha estat erosionada durant anys no es pot reconstruir d'un dia per l'altre. Però ara no ens trobem en moments normals. En un moment de crisi, les mentes també poden canviar ràpidament. Pots tenir discussions amargues amb els teus germans i germanes durant anys, però quan arriba una emergència, de sobte descobreixes una reserva de confiança i amistat, i us afanyeu a ajudar-vos mútuament. En comptes de construir un règim de vigilància, no és massa tard per reconstituir la confiança de la gent en la ciència, en les autoritats públiques i en els mitjans. Definitivament, també hem de fer ús de noves tecnologies, però aquestes tecnologies han d'empoderar la ciutadania. Estic completament a favor de monitoritzar la meua temperatura corporal i pressió sanguínia, però aquestes dades no s'haurien d'utilitzar per crear un govern totpoderós. En comptes d'això, les dades m'haurien de permetre prendre decisions personals més informades, i també fer que el govern sigui responsable de les seves decisions.

Si pogués seguir la meua condició mèdica 24 hores al dia, podria saber no només si sóc un perill per la salut d'altres persones, sinó també quins hàbits contribueixen a la meua salut. I si pogués accedir i analitzar estadístiques fiables sobre l'extensió del coronavirus, podria jutjar si el govern m'està dient la veritat i si està adoptant les polítiques adequades per combatre l'epidèmia. Sempre que la gent parli de vigilància, recorda que normalment, la mateixa tecnologia de vigilància pot ser utilitzada no només perquè els governs monitoritzin individus, sinó que els individus també poden monitoritzar els governs.

L'epidèmia del coronavirus és, per tant, un gran test a la ciutadania. Els dies que vindran, cadascú de nosaltres hauria d'escollir confiar en les dades científiques i els experts en salut per sobre de teories conspiratòries infundades i de polítics que només miren pel benefici propi. Si errem al prendre la decisió correcta, podríem trobar-nos regalant les nostres llibertats més preuades, creient que aquesta és l'única manera de salvaguardar la nostra salut.

Necessitem un pla global

La segona decisió important a prendre amb la qual ens enfrontem és entre la isolació nacionalista i la solidaritat global. Tant l'epidèmia en sí mateixa com la crisi econòmica resultant són problemes globals. Es poden resoldre de manera efectiva només a través de la cooperació global.

Primer i més important, per tal de vèncer el virus necessitem compartir informació globalment. Aquest és el gran avantatge dels humans per sobre dels virus. El coronavirus a la Xina i el coronavirus a Estats Units no poden intercanviar pistes sobre com infectar els humans. Però la Xina pot donar a Estats Units moltes lliçons valuoses sobre el coronavirus i com tractar-lo. El que un metge italià descobreixi a Milà d'hora al matí pot salvar vides a Teheran al vespre. Quan el govern del Regne Unit dubta entre diverses polítiques, pot agafar el consell dels coreans que ja van enfrontar-se a un dilema similar el mes passat. Però per tal que això passi, necessitem un esperit de cooperació global i confiança.

Els països haurien d'estar disposats a compartir informació de manera oberta i a buscar consell humilment, i haurien de poder confiar en les dades i informacions que reben. També necessitem un esforç global per produir i distribuir equipament mèdic, sobretot kits de tests i respiradors. En comptes de que cada país intenti fer-ho localment i acaparant qualsevol equipament que pugui aconseguir, un esforç global coordinat podria accelerar molt la producció i assegurar que l'equipament per salvar vides es distribueix de manera més justa. Igual que els països nacionalitzen indústries clau durant la guerra, la guerra contra el coronavirus pot ser que requereixi que "humanitzem" les línies crucials de producció. Un país ric amb pocs casos de coronavirus hauria d'estar disposat a enviar els equipaments necessaris a països més pobres amb molts casos, confiant en què en el cas que ell mateix necessités ajuda, altres països l'assistirien.

Podríem considerar un esforç similar pel que fa al personal mèdic de reserva. Els països actualment menys afectats podrien enviar personal mèdic a les regions més afectades del món, tant per ajudar-los en un moment de necessitat com per guanyar experiència valuosa de cara el futur. Si més endavant, el focus de l'epidèmia canvia, l'ajuda podria començar a circular en la direcció oposada.

La cooperació global es necessita de manera vital també en el front econòmic. Donada la naturalesa global de l'economia i de les cadenes de proveïment, si cada govern fa la seva en completa ignorància de la resta, el resultat serà el caos i l'aprofundiment de la crisi. Necessitem un pla global d'acció, i el necessitem ràpid.

Un altre requeriment és arribar a un acord global pel que fa els viatges. Suspènre la mobilitat internacional durant mesos causarà moments de duresa importants, i dificultarà la guerra contra el coronavirus. Els països han de cooperar per tal de permetre almenys un degoteig de viatgers essencials que continuïn creuant les fronteres: científics, metges, periodistes, polítics i homes i dones de negocis. Això es pot fer a través d'assolir un acord global de revisió mèdica dels viatgers per part dels seus països d'origen. Si saps que només viatgers que hagin estat escanejats curosament tenen permesa l'entrada a l'avió, estaries més disposat a acceptar-los al teu país.

Desafortunadament, actualment els països difícilment fan cap d'aquestes coses. Una paràlisi col·lectiva s'ha aferrat a la comunitat internacional. Sembla que no hi hagi cap adult a l'habitació. S'esperaria que hi hagués hagut ja fa setmanes una trobada d'emergència de líders globals on s'hagués traçat un pla d'acció comú. Els líders del G7 van poder organitzar una videoconferència aquesta setmana i no va donar com a resultat cap pla similar.

En crisis globals prèvies —com ara la crisi financera del 2008 i l'epidèmia de l'Èbola el 2014—, els Estats Units van assumir el paper de líder global. Però l'actual administració dels Estats Units ha abdicat el càrrec de líder. Ha deixat molt clar que es preocupa per la grandesa d'Amèrica molt més que pel futur de la humanitat.

Aquesta administració ha abandonat fins i tot els seus aliats més propers. Quan va prohibir tots els viatges des de la UE, no es va preocupar ni tan sols de donar un missatge d'avís a la pròpia UE; i encara menys de consultar-los aquesta mesura dràstica. Ha escandalitzat Alemanya per, suposadament, oferir 1.000 milions de dòlars a una companyia farmacèutica alemanya per comprar els drets del monopoli d'una nova vacuna per la COVID-19. Fins i tot, si l'actual administració canviés de pla d'acció i proposés un pla d'acció global, serien

pocs els qui seguirien un líder que mai assumeix responsabilitats, que mai admet errors i que s'emporta tot els reconeixements ell sol mentre deixa les culpes pels altres de manera rutinària.

Si el buit deixat pels Estats Units no l'omplen altres països, no només serà molt més difícil aturar l'actual epidèmia, sinó que el seu llegat continuarà enverinant les relacions internacionals durant anys. No obstant, tota crisi és també una oportunitat. Hem de tenir l'esperança que l'actual epidèmia ajudarà l'espècie humana a adonar-se del gran perill que suposa la no-unitat global.

L'espècie humana ha de prendre una decisió. ¿Agafarem el camí de la no-unitat o ens encaminarem cap a la solidaritat global? Si escollim la no-unitat, això no només allargarà la crisi, sinó que probablement resulti en catàstrofes encara pitjors en el futur. Si escollim la solidaritat global, serà una victòria no només contra el coronavirus, sinó contra totes les epidèmies futures i crisis que puguin assetjar l'espècie humana el segle XXI.